

# GIÁO DỤC LUẬT NHÂN ĐẠO QUỐC TẾ TRONG QUÂN ĐỘI CỦA MỘT SỐ QUỐC GIA TRÊN THẾ GIỚI

DƯƠNG THẾ TÙNG\*

*Trong bối cảnh hiện nay, xung đột vũ trang đang leo thang nghiêm trọng. Luật Nhân đạo quốc tế được hình thành sau khi nhân loại phải gánh chịu những tổn thất khủng khiếp trong chiến tranh và ngày càng khẳng định giá trị về nhân quyền. Việc học hỏi về kinh nghiệm của một số quốc gia trên thế giới trong giáo dục Luật Nhân đạo quốc tế trong quân đội - lực lượng đặc biệt quan trọng giải quyết trực tiếp các vấn đề nhân đạo trong các cuộc xung đột, chiến tranh, là cần thiết đối với Việt Nam.*

*Từ khóa:* Giáo dục; Luật Nhân đạo quốc tế; Quân đội nhân dân Việt Nam.

*In the current context, armed conflicts are seriously escalating. International humanitarian law was formed after humanity suffered huge loss in war and the value of human rights becomes increasingly affirmed in the current situation. Learning about the experiences of some countries in the world in the education of international humanitarian law in the military, which is a particularly important force to directly address humanitarian issues in conflicts and wars, is necessary for Vietnam.*

*Keywords:* Education; international humanitarian law; Vietnam People's Army.

NGÀY NHẬN: 18/12/2023

NGÀY PHẢN BIỆN, ĐÁNH GIÁ: 03/02/2024

NGÀY DUYỆT: 18/3/2024

DOI: <https://doi.org/10.59394/qlnn.338.2024.810>

## 1. Khái quát chung

*Luật Nhân đạo quốc tế* (International Humanitarian Law - IHL) hay còn gọi là luật xung đột vũ trang, luật chiến tranh là hệ thống các nguyên tắc, quy phạm quốc tế, quy định cách thức tiến hành và việc bảo vệ con người trong các cuộc xung đột vũ trang. Là đất nước trải qua nhiều cuộc chiến tranh và chịu nhiều hậu quả nghiêm trọng từ chiến tranh, Việt Nam luôn đề cao tôn trọng các giá trị cốt lõi của *Luật Nhân đạo quốc tế*, tham gia hầu hết các công ước quốc tế và nghị định thư của *Luật Nhân đạo quốc tế*. Việt Nam cũng là một thành viên tích cực, trách nhiệm,

được cộng đồng quốc tế ghi nhận, đánh giá cao. Những nội dung của *Luật Nhân đạo quốc tế* phù hợp với bản chất, truyền thống quân đội, chính sách, pháp luật của Đảng, Nhà nước Việt Nam.

Giáo dục *Luật Nhân đạo quốc tế* luôn được xác định là một trong những nội dung trọng tâm trong công tác lãnh đạo, chỉ đạo, tổ chức thực hiện nhiệm vụ của cấp ủy, người chỉ huy các cấp trong Quân đội nhân dân Việt Nam. Nghiên cứu giáo dục *Luật Nhân đạo*

\* *ThS, Trưởng Sĩ quan Chính trị, Bộ Quốc phòng*

quốc tế trong quân đội ở một số quốc gia là bài học cho Việt Nam trong việc tuyên truyền, phổ biến, giáo dục ý nghĩa, giá trị nhân văn, mục tiêu cao cả của *Luật Nhân đạo quốc tế* cho các tầng lớp nhân dân nói chung, Quân đội nhân dân Việt Nam nói riêng.

## 2. Giáo dục *Luật Nhân đạo quốc tế* trong quân đội của một số quốc gia trên thế giới

### a. Tại Trung Quốc

Năm 1956, Trung Quốc phê chuẩn các hiệp ước chính của Công ước Gionevơ năm 1949 và đến năm 1983 họ đã phê chuẩn hai Nghị định thư bổ sung cho các Công ước Gionevơ năm 1977. Để thực thi *Luật Nhân đạo quốc tế*, Ủy ban Quốc gia về *Luật Nhân đạo quốc tế* được thành lập vào tháng 11/2007. Quân đội Giải phóng nhân dân Trung Quốc đã thành lập các cơ quan chuyên môn nhằm thúc đẩy nghiên cứu và giáo dục *Luật Nhân đạo quốc tế*.

Quân nhân trong Quân đội Giải phóng nhân dân Trung Quốc luôn được chú trọng phổ biến, giáo dục *Luật Nhân đạo quốc tế* bằng nhiều hình thức biện pháp, trong đó chú trọng, giáo dục cho mọi quân nhân nắm vững 3 quy tắc kỷ luật chính, 8 điểm cần lưu ý trong hoạt động của quân nhân. Cho đến nay, Quân đội Giải phóng nhân dân Trung Quốc và Ủy ban Chữ thập đỏ quốc tế đã tổ chức hàng chục khóa học về *Luật Nhân đạo quốc tế*. Trong đó, Quân đội Giải phóng nhân dân Trung Quốc đã đào tạo nhân viên pháp lý trong các cơ sở giáo dục của quân đội, sĩ quan chính trị cấp sư đoàn, lữ đoàn và trung đoàn, cán bộ văn phòng chính phủ, thẩm phán quân sự, công tố viên, luật sư và chuyên gia pháp lý về *Luật Nhân đạo quốc tế*.

Đại học Quốc phòng, cơ sở giáo dục được xếp hạng cao nhất trong Quân đội Giải phóng nhân dân Trung Quốc, hàng năm tổ chức các lớp giảng *Luật Nhân đạo quốc tế* đặc biệt cho các sĩ quan đang được đào tạo ở cấp sư đoàn và quân đoàn trở lên. Nội dung đào tạo liên quan đến *Luật Nhân đạo quốc tế*, gồm: bảo vệ thường dân và tù binh đã được Quân đội Giải phóng nhân dân Trung Quốc lồng ghép vào cuộc tập trận huấn luyện, huấn luyện về

cách phản ứng và tuân thủ luật pháp, lường trước các cuộc tấn công bất hợp pháp trong các tình huống chiến đấu, thương tích do tai nạn và ném bom...

Quân đội Giải phóng nhân dân Trung Quốc chịu trách nhiệm dịch thuật và xuất bản văn bản quốc tế của *Luật Nhân đạo quốc tế* và các tài liệu liên quan; đã thực hiện nhiều khóa đào tạo *Luật Nhân đạo quốc tế* và xuất bản nhiều tài liệu cho các sĩ quan quân đội, như bản dịch tiếng Trung của “Bài giảng về *Luật Nhân đạo quốc tế*” và “Bản chất của *Luật Nhân đạo quốc tế*”. Hơn 200.000 tập tài liệu bổ sung đã được phân phát cho quân đội ở tất cả các đơn vị. Các băng hình “Nhân đạo” được sản xuất và cấp phát cho các đơn vị trên cấp sư đoàn. Bộ phim “*Huấn luyện Luật Nhân đạo quốc tế trong Quân đội Giải phóng nhân dân Trung Quốc*” mô tả công việc của Quân đội Giải phóng nhân dân Trung Quốc trong việc hướng dẫn *Luật Nhân đạo quốc tế* cũng đã được phân phát cho các đơn vị quân đội<sup>1</sup>.

Ngoài ra, Quân đội Giải phóng nhân dân Trung Quốc sử dụng các phương tiện truyền thông để phổ biến kiến thức về *Luật Nhân đạo quốc tế*. Chẳng hạn, Quân đội Giải phóng nhân dân Trung Quốc Daily thường xuất bản các bài báo về *Luật Nhân đạo quốc tế*. Kênh quân sự CCTV đã sản xuất một “*Phim chiến tranh thâm lặng*” bao gồm các quy tắc cơ bản của *Luật Nhân đạo quốc tế*. Năm 2004, một đơn vị đặc biệt chịu trách nhiệm về Công ước bom mìn đã tổ chức “Cuộc thi kiến thức về quy ước bom mìn” trên toàn quốc với hàng nghìn binh sĩ tham gia<sup>2</sup>.

### b. Ở Australia

Chính phủ Australia được yêu cầu phổ biến văn bản của các công ước Geneva 1949, Nghị định thư bổ sung I và II năm 1977 và Công ước Hague 1907 càng rộng rãi càng tốt, để các nguyên tắc được biết đến cán bộ, nhân viên nhà nước, lực lượng vũ trang, các tổ chức xã hội và dân thường. Bộ Quốc phòng Australia yêu cầu các quân nhân của họ phải được trang bị những kiến thức cơ bản về *Luật Nhân đạo quốc tế* thông qua các khóa

đào tạo, huấn luyện quân sự, đặc biệt là đội ngũ sĩ quan.

Khi bắt đầu chiến tranh Iraq vào tháng 3/2003, Bộ Quốc phòng Australia đã ban hành hướng dẫn cho các tổ chức, các phương tiện truyền thông thông tin về các hạn chế theo *Luật Nhân đạo quốc tế* đối với việc nhận dạng tù nhân chiến tranh. Bộ yêu cầu những người lính, tổ chức quân sự và các tổ chức truyền thông nên biết về Điều 13 Công ước Geneva III, quy định rằng tù binh chiến tranh phải luôn được “bảo vệ, đặc biệt là chống lại các hành vi bạo lực hoặc đe dọa và chống lại sự lăng mạ và sự tò mò của công chúng”, yêu cầu hạn chế chụp ảnh và quay phim tù binh, tù nhân dân sự và thực tập sinh dân sự, “làm mờ” khuôn mặt của cả Liên minh và tù nhân chiến tranh Iraq<sup>3</sup>. Đặc biệt, quân nhân trong quân đội Australia sẽ bị truy tố đối với các hành vi vi phạm *Luật Nhân đạo quốc tế*<sup>4</sup>.

### c. Ở Bỉ

Giáo dục *Luật Nhân đạo quốc tế* trong Quân đội Bỉ được Chính phủ Bỉ, Quân đội Bỉ rất quan tâm. Tất cả quân nhân đều được huấn luyện về *Luật Nhân đạo quốc tế* trong quá trình huấn luyện cơ bản. Thực hiện đào tạo *Luật Nhân đạo quốc tế* là một phần của khóa học dành cho sĩ quan tham mưu, khóa học dành cho sĩ quan cấp cao, khóa học dành cho nhân viên cấp cao. Trước khi quân đội hoặc đơn vị tham gia vào một hoạt động, họ được đào tạo bồi dưỡng tập trung vào các khía cạnh cụ thể của *Luật Nhân đạo quốc tế* và quy tắc tham gia (ROE) cũng như ứng dụng thực tế trong các bài tập địa hình. Hội chữ thập đỏ Bỉ phối hợp với quân đội Bỉ tổ chức cho các quân nhân trong quân đội tham dự các khóa học về *Luật Nhân đạo quốc tế* ở San Remo, mở các khóa học về *Luật Nhân đạo quốc tế* do các giáo sư, chuyên gia về *Luật Nhân đạo quốc tế*<sup>5</sup>.

### d. Tại Đức

Tất cả binh lính Đức đều nhận được giáo dục những kiến thức cơ bản của *Luật Nhân đạo quốc tế*. Những điều này không chỉ nhằm mục đích giáo dục kiến thức mà còn để phát triển nhận thức về điều gì đúng và điều gì sai

trong xung đột vũ trang. Những quân nhân có kế hoạch tham gia vào thực hiện nhiệm vụ tại nước ngoài được hướng dẫn toàn diện hơn tham gia một khóa học trong chương trình đào tạo hàng năm nhằm nâng cao kiến thức của họ.

Trong quân đội Đức, các sĩ quan đều có các cố vấn pháp lý, nhiệm vụ chính họ là cung cấp tư vấn pháp lý - đặc biệt là về các vấn đề của *Luật Nhân đạo quốc tế* và thực hiện các hướng dẫn pháp lý về *Luật Nhân đạo quốc tế*. Các khóa học quân sự cho sĩ quan quân đội được giáo dục, hướng dẫn cách xây dựng các bài giảng và đào tạo về *Luật Nhân đạo quốc tế* phù hợp với trình độ chuyên môn tương ứng của các sĩ quan quân đội. Đáng chú ý, các quân nhân Đức đều được trang bị Sổ tay *Luật Nhân đạo quốc tế*, sổ tay này cung cấp cho quân nhân Đức các quy tắc của *Luật Nhân đạo quốc tế* và giải thích cần thiết về quy tắc của *Luật Nhân đạo quốc tế*, có tính chất ràng buộc và phải được chấp hành triệt để, tận tâm và ngay lập tức<sup>6</sup>.

## 3. Giá trị tham khảo từ giáo dục *Luật Nhân đạo quốc tế* đối với Quân đội Nhân dân Việt Nam

Từ thực tiễn giáo dục *Luật Nhân đạo quốc tế* trong quân đội của một số nước nói trên, có thể rút ra một số giá trị tham khảo đối với việc giáo dục *Luật Nhân đạo quốc tế* trong Quân đội nhân dân Việt Nam.

*Thứ nhất*, cần có nhận thức sâu sắc hơn về tầm quan trọng của việc giáo dục *Luật Nhân đạo quốc tế* trong Quân đội nhân dân Việt Nam. Đây là yêu cầu không thể thiếu đối với một quân đội chính quy, tinh nhuệ, hiện đại, có truyền thống nhân văn, nhân đạo, đòi hỏi *Luật Nhân đạo quốc tế* phải được phổ biến đến mọi cán bộ, chiến sĩ trong Quân đội nhân dân Việt Nam, nhất là đội ngũ sĩ quan trực tiếp tham gia các nhiệm vụ gìn giữ hòa bình thế giới, làm nhiệm vụ quốc tế. Nghiên cứu thành lập trung tâm nghiên cứu *Luật Nhân đạo quốc tế* trong Quân đội nhân dân Việt Nam với chức năng đào tạo, huấn luyện giáo dục *Luật Nhân đạo quốc tế* cho đội ngũ sĩ quan, quân nhân chuyên nghiệp trong Quân đội.



*Thứ hai*, cần lựa chọn nội dung phù hợp, đa dạng hóa các hình thức, phương pháp giáo dục *Luật Nhân đạo quốc tế* trong Quân đội. Do đó, cần tiến hành xây dựng một chương trình đào tạo *Luật Nhân đạo quốc tế* bắt buộc với các cán bộ, sĩ quan, học viên đào tạo sĩ quan, quân nhân chuyên nghiệp trong các nhà trường quân đội.

Giáo dục *Luật Nhân đạo quốc tế* thông qua các hoạt động thực tiễn huấn luyện quân sự của quân nhân tại đơn vị, cần phải lồng ghép nội dung giáo dục *Luật Nhân đạo quốc tế* vào các khóa huấn luyện, các chương trình ngoại khóa phù hợp với đặc thù nhiệm vụ của các lực lượng trong Quân đội để nâng cao nhận thức của quân nhân về vị trí, vai trò, các nội dung cơ bản của *Luật Nhân đạo quốc tế*; đồng thời, tăng cường sử dụng các phương tiện truyền thông để phổ biến kiến thức về *Luật Nhân đạo quốc tế* cho quân nhân. Bên cạnh đó, nghiêm túc chấn chỉnh, có biện pháp xử lý nghiêm khắc đối với cơ quan, đơn vị không thực hiện tốt các quy định về giáo dục *Luật Nhân đạo quốc tế* và đối với các quân nhân có hành vi vi phạm *Luật Nhân đạo quốc tế*.

*Thứ ba*, cần đầu tư phương tiện, tài liệu phục vụ giáo dục *Luật Nhân đạo quốc tế* trong Quân đội Nhân dân Việt Nam. Hệ thống phương tiện, tài liệu phục vụ giáo dục *Luật Nhân đạo quốc tế* trong Quân đội nhân dân Việt Nam còn ít, nhất là tài liệu dịch sang tiếng Việt. Do đó, Bộ Quốc phòng, cơ quan chức năng Việt Nam cần tiến hành dịch thuật và xuất bản văn bản quốc tế về *Luật Nhân đạo quốc tế* và các tài liệu liên quan sang tiếng Việt, kể cả các điều ước mà Việt Nam chưa ký kết hoặc chưa tham gia.

Tăng cường sưu tầm, lựa chọn các phim tài liệu, băng hình về các tình huống nhân đạo có thể xảy ra trong các cuộc xung đột vũ trang, chiến tranh, sản xuất các bộ phim huấn luyện về *Luật Nhân đạo quốc tế* gắn sát với đặc điểm các lực lượng trong Quân đội nhân dân Việt Nam cấp phát cho các đơn vị để cán bộ, chiến sĩ xem, trải nghiệm, đúc rút kinh nghiệm cho bản thân, sẵn sàng xử lý các

tình huống nhân đạo gặp phải trong thực tiễn công tác, thực hiện nhiệm vụ.

*Thứ tư*, cần tăng cường hoạt động đối ngoại quốc phòng, chủ động hợp tác và tranh thủ sự giúp đỡ của Ủy ban Chữ thập đỏ quốc tế cũng như các trung tâm pháp lý quân đội của các nước biên soạn *Sổ tay Luật Nhân đạo quốc tế* với những nội dung cơ bản, các nguyên tắc của *Luật Nhân đạo quốc tế* có tính chất ràng buộc, để cán bộ, chiến sĩ chấp hành triệt để, tận tâm và nghiêm túc. □

#### **Chú thích:**

1, 2. He Xiaodong (2001). *The Chinese humanitarian heritage and the dissemination of and education in international humanitarian law in the Chinese People's Liberation Army*, *International Review of the Red Cross*. Volume 83, Issue 841: Asie et droit international humanitaire/Asia and international humanitarian law, pp. 141 - 153.

3. Australia. *Law of Armed Conflict Training*, DI(G) OPS 33-1, 24 January 1994, chapter 4.

4. Joshua Kelly (2013). "Prosecuting breaches of international humanitarian law using the Australian military justice system", *Melbourne University Law Review*, Vol. 37, No. 2: pp. 342 - 371.

5. Carl Vandekerckhove (1987). *Dissemination of International Humanitarian Law - The Belgian situation*, *International Review of the Red Cross (1961 - 1997)*, Volume 27, Special Issue 258, June 1987, pp. 277 - 281.

6. *See Humanitarian law in armed conflicts: Manual, edited by the Federal Ministry of Defence of the Federal Republic of Germany*, VR II 3, August 1992, and the commentary thereon, Fleck, Dieter (ed.) et al., *The Handbook of Humanitarian Law in Armed Conflicts*, Oxford University Press, 1995.

#### **Tài liệu tham khảo:**

1. Trung tâm Nghiên cứu quyền con người. *Các văn kiện cơ bản về Luật Nhân đạo quốc tế*. H. NXB Lý luận chính trị, 2005.

2. Trung tâm nghiên cứu quyền con người. *Luật Nhân đạo quốc tế: Những nội dung cơ bản*. H. NXB Lý luận chính trị, 2005.